

ROZHOVORY A MATERIÁLY /INTERVIEWS AND ARTICLES

Paní profesorka Bělohlávková vzpomíná. Rozhovor s Danuší Bělohlávkovou, čestnou občankou města Plzně/ Mrs. Professor Bělohlávková recalls. Interview with Danuše Bělohlávková, honorary citizen of the city of Pilsen

Naděžda Morávková

Abstrakt

Rozhovor s významnou pamětnicí, středoškolskou profesorkou Danuší Bělohlávkovou je zaměřen na problematiku studentského života za protektorátu a těsně po druhé světové válce a dále na problematiku socialistického školství v Plzni v padesátých, šedesátých a sedmdesátých letech. Danuše Bělohlávková se narodila roku 1926, vystudovala Dívčí reálné gymnázium v Plzni a Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze v letech 1945-1950. Působila jako středoškolská profesorka na strojní průmyslovce a na gymnáziu v Plzni. Je oceňována jako didaktička aplikované jazykové výuky a budovatelka pedagogické a kulturní spolupráce s frankofonními zeměmi. Za tuto činnost obdržela několik významných vyznamenání.²²⁰

²²⁰ Blíže o Danuši Bělohlávkové viz medailon v rubrice Zprávy.

Abstract

Interview with the important witnesses, high school teacher Mrs. Danuše Bělohlávková is focused on student life in the Protectorate and just after World War II and on the issues of socialist education in Pilsen in the fifties, sixties and seventies. Danuše Bělohlávková was born in 1926, graduated from the Girls' Grammar School in Pilsen and the Faculty of Arts of Charles University in Prague in 1945-1950. He became a professor at the engineering school and the grammar school in Pilsen. It is also recognized as a teaching expert in applied language teaching and supporter of educational and cultural cooperation with francophone countries. For this activity has received several major awards

Klíčová slova: Danuše Bělohlávková, plzeňské školství, mladší gollovská škola, socialistické školství, nacistická okupace

Key Words: Danuše Bělohlávková, Pilsner schools, younger Goll's school, socialist education, the Nazi occupation

Rozhovory mezi profesorkou Danuší Bělohlávkovou a autorkou článku Naděždou Morávkovou proběhly v letech 2015-2016 v bytě paní profesorky v Mánesově ulici a na chalupě respondentky v Zelené Lhotě na Šumavě.

Paní profesorko, povězte něco o vás. Kde jste se narodila?

Já jsem Plzeňka, jako trám. Rodiče už byli v Plzni taky, i když ani jeden se v Plzni nenarodil. Matka se narodila v Liticích, no to je dneska vlastně Plzeň, a můj otec se narodil v Kornaticích. Tam jsem měla babičku, na mlejně. A matka mé matky, tedy druhá babička, žila u nás, byly s mojí matkou takový jeden celek, ještě moje dcery jim říkaly babi 1 a babi 2. Babi 1 byla moje matka, babi 2 byla jejich prababička. A lidi se divili, co to je.

Měla jste sourozence?

Ne. Zato bratrance a sestřenice. Mnoho.

A jezdili jste do Kornatic?

No s dcerami už ne, ale já jako holka jsem tam jezdila pořád, protože tam byla babička a tety a strejčkové a mnoho těch bratranců a sestřenic. Bylo to strašně pěkný, i když později byl mlejn prodán a už náš nebyl. Ale babi tam měla vejměnek, takže my jsme bývali u ní na tom vejměnku. A někdy nás tam bylo třeba i 10 vnuků a vnuček.

V tom vejměnku?

Ano. To bylo neskonale krásný, jeden ten můj bratranec byl jako můj bratr, Luboš, do jeho smrti se tam chtěl pořád vracet. My jsme se tam tedy vraceli všichni velmi často. Otec byl škodoväcký úředník v Plzni, a tak jsme tam, na venkov, jezdívali v neděli. Ze zásady jsme vystupovali z vlaku ve Št'áhlavech a šli jsme pěšky do Kornatic.

To je kus cesty.

To ano. Šli jsme tou dubovou alejí, potom dál, ne po mostě, ale kousek dál, byla tam lávka. Někdy se stalo, že lávka po zimě spadla, tak jsme přešli řeku bosí. Pak jsme šli takovým úsekem podél řeky, přecházeli jsme velikou louku, která je tam do dneška. Tam byla hospoda, kam chodil tancovat můj otec jako dvacetiletý nebo osmnáctiletý. Pak jsme se zastavili pod hradem Lopatou, byla tam pila a pilař byl otcův kamarád. Tam jsme museli chvíli posedět. Vedle byla lesovna, paní lesní jezdívala pro moji babičku a odvezla ji tam do lesovny na kus řeči, takže tam jsme se museli taky zastavit. A potom jsme šli pod rybníkem, po silnici do Kornatic a do mlejna. No a to bylo jednou za měsíc minimálně. A prázdniny jsem trávila také, kde jinde než v Kornaticích. Když jsem ráno vstávala, probouzelo mě klepání mlýna, jak se mlela pšenice. Ta se mlela na takovém velkém sítu, kterému se říkalo plansichtr, rovinný vysévač, plansichtr to byla německá zkomolenina. A ten rovinný vysévač, když se pohyboval horizontálně, tloukl tím mlýnem, takže se mlejn trošičku chvěl, a já, když jsem se probouzela, mívala jsem postel u zdi, probouzela jsem se tím zvláštním kolíbáním a říkala jsem si: „Á je neděle, jsem v Kornaticích.“ A babi už pekla na

kamnech placky na plotně, do snídaně, ty uměla jenom ona. Teplý placky na plotně, to jsme mívali k snídani.

Kynuté?

Ne. To byl její recept, zadělávaný vodou, pěknou moukou, byly úžasný, já je neumím. No tak to byly moje Kornatice. Já jsem tam byla hodně fixovaná a potom jsem se snažila, když jsme s mužem hledali nějakou chalupu, ji koupit tam. Ale žádná nebyla, nikdo mi ji nechtěl prodat. Tak jsme se uchytili jinde. Ale je mi dodneška líto, že to není v Kornaticích.

Na Šumavě je také hezky.

Ale jistě, to je ale jiná věc. Já byla v Kornaticích doma. Já tam byla fixovaná, to bylo moje dětství.

A kde jste bydleli v Plzni?

Ve Vrchlického ulici, nejdřív v čísle 7, ve 4 poschodí. Tam bylo několik bytů, bydleli jsme tam my, pan štábní rotmistr Mrázek (znáte pana profesora Mrázka, muzikologa?), Jiří Jeník, ti zmizeli do Mariánských Lázní, paní byla moje kmotra a jejich syn Jirka byl jako můj bratr, Stožických a jejich dcera, naproti byl Pilbauer, tam byla dcera a syn, inženýr, pak odešel do Prahy, ale stýkali jsme se až do jeho smrti. No a my jako děti jsme si společně hrály, mám někde krásnou fotografii, vyfotografoval nás můj otec, seřazené podle velikosti a věku. Stáli jsme seřazení, první byla Vlasta Pilbauerová, ta byla nejstarší, a poslední Míreček Mrázků, takový malý, takhle nohy do o, v krátkých kalhotkách, asi tři roky. Tak tam jsme bydleli. Potom jsme se přestěhovali do většího bytu, do čísla 14 naproti. A tam odtud jsem se potom vyvdala do čísla 6, kde bydlel původně tchán s tchýní. Postavili si pak na Bručné domek a nám postoupili ten jejich dvoupokojový byt. Takže já ve Vrchlického bydlela postupně ve třech bytech. No a pak jsme se dostali sem, to jsme si koupili, ale nějakou dobu to trvalo, než jsme se sem probojovali do svého.

Chtěli jste byt tady v té lokalitě.

Ano, ale to už jsme měli dvě dcery.

A jak jste se seznámili s panem doktorem?

S mužem? No v Praze, my jsme se z Plzně neznali.

Na studiích? A přitom jste byli sousedi!

Tenkrát ještě ne, oni bydleli v plynárně, protože tam tchán pracoval a měl tam služební byt. No a potom se rušily služební byty, tak se přestěhovali. Dostali náhradní byt ve Vrchlického.

To je stejně náhoda, že?

Ano. Ale vyšlo to všechno. Čímžto my jsme přišli k bytu, protože muž tam bydlel, tak byt přešel na něho.

Kam jste chodila do školy, paní profesorko?

Do obecné školy jsem chodila na Chodské, tam jak je teď fakulta, čelem k trhu. Ta škola byla rozdělena na dívčí a chlapeckou, dívčí šla směrem k soudu a chlapecká do Klatovské.

A pak jste šla na gymnázium?

Na gymnázium, na dívčí, Městské dívčí reálné gymnázium doktora Františka Lukavského byl úřední název.

A v kolika letech?

Bylo mi 11 let plus mínus nějaký měsíc. Rodiče chtěli, abych šla na dívčí gymnázium. Tím jsem se rozešla s kamarády a kamarádkami z obecné. Například s Hankou Welflerovou, dneska Drgáčovou, vy víte, kdo je Karel Drgáč, ten žije ve Vídni, učil tam na konzervatoři a byl organizátorem letních hudebních festivalů. My jsme za ním

jezdili, jeho matka byla moje spolužačka a mají tady dům na náměstí. Ten moderní dům na náměstí, vedle muzea loutek. Tam měli krám rodiče Hanky Welflerů, dědeček a babička Weinerovi měli pak krám s koženým zbožím, rukavičky, kabelky a tak, samé elegantní zboží. No jinak tatínek Welfler byl v zastupitelstvu města, celá léta, za sociální demokraty.

Jaký byl středoškolský život za okupace?

Byli jsme mladí, život se nedá zastavit. O prázdninách mezi septimou a oktávou jsme já a mé spolužačky Marta, Vraťka a Alena Ottová (cestou se tam na nás navázal ještě nějaký mladík s baťohem, pořád s námi chodil, jmenoval se Zdeněk Tomšík, a později se s Alenou, budoucí profesorkou mikrobiologie, oženil a přistěhoval se do Plzně) podnikly veliký výlet. Samozřejmě vlakem. Byla jsem organizátorka, jely jsme nejprve do Prachovských skal, já to tam milovala. Valdštejn, Trosky... Měla jsem tam tetu a strýčka, který tam přišel z Plzně, když Laurint & Klement fúzoval se Škodovkou. Můj strýc byl spoluzakladatelem onoho spojení se Škodovými závody v Plzni. Měla jsem tam i dva bratrance, kteří byli jako moji bratři, zejména ten mladší, Luboš. Zemřel před dvěma lety. My jsme se měli moc rádi, on mi dělal bratra no a já tam hrozně ráda jezdila.

Z Prachovských skal jsme pokračovaly do Hradce Králové, respektive do Žamberka. Já tam tehdy měla velkou přítelkyni, Zdeňku Hlavničkovou. Byla starší než já a byla tam tehdy v žamberském sanatoriu na tuberkulózu a já ji chtěla navštívit. Byla profesorkou, latina – řečtina, ale předčasně zemřela, právě na tu tuberkulózu. Z Žamberka jsme šly, pěšky prosím, do Ratibořic za Boženou Němcovou. Spaly jsme v ratibořické myslivně na seně nad Viktorčiným splavem, ano, a věnovaly jsme se velice rozprávám o literatuře. Pak jsme šly do Hronova. Po cestě nám zastavilo auto, na plyn, tenkrát to bylo špatný s benzínem a jezdilo se na dřevoplyn.auta měla takový kotel. Spustilo se okýnko a takoví kluci mladí na nás volali: „*Holky padla Paříž!*“ Takže víte, kdy jsme tam byly, 24. srpna 1944. A kluci křičeli: „*Pojďte, my vás vodvezem!*“ Tak jsme vylezly na nákladní auto, ve kterém předtím vezli uhlí a teď tam převáželi porcelánové mísy na záchod. Sedly jsme si a zpívaly jsme Marseillaisu. Potom později, po letech letoucích při jedné své návštěvě Paříže, jsem stála před pařížskou radnicí, měla jsem už zavazadla na nádraží a už jsem jenom tak chodila po

městě. Už jsem tady asi naposled, říkála jsem si zrovna, když vidím spoustu lidí před radnicí. Tak přijdu blíž, stojím na kraji chodníku, vidím vyvěšený vlajky. Já nevěděla, co to je, kolikátého je, a povídám strážníkovi: „*Prosím vás, co se tu děje?*“ A on se na mě obrátil s pohrdavým úsměvem a řekl: „*No madam, dnes je 24. srpna. Padla Paříž.*“ A já v tu chvíli vidím, jak zase jdeme po té silnici a zpíváme Marseillaisu.

No tak jsme dojely až do Hronova, cíle naší cesty, byly jsme na divadelním festivalu Jiráskův Hronov. Jely jsme za kulturními cíli. Koncem srpna jsme se vrátily do Plzně. Mezitím zavřeli oktávy, školu jsme měly zamčenou. Co dělat? O prázdninách, před tou naší cestou, jsme byly s kamarádkami na brigádě v plzeňských elektrických podnicích. Když přišlo totální nasazení namísto oktávy, tak jsem řekla úředníkovi na pracáku na otázku, kam bych chtěla: „*Půjdu k elektrickým podnikům.*“ Ta Marta a Vratka to řekly taky. Chtěly jsme nastoupit jako průvodčí.

Přebíral nás ale velitel a s ním šel jakýsi Rassenkenner, znalec přes rasy, který nás prohlížel a zjišťoval, jestli jsme rasa slovanská nebo rasa přechodná, určená k poněmčení. Musela jsme sundat čepici, prohlížel mi lebku, měřil ji a zjistil, že jsem rasa přechodná. Kdo byl rasa přechodná, šel napravo, a kdo byl rasa slovanská, šel na český pracovní úřad. Nás přechodné předvedli k veliteli a on s námi hovořil, čím chceme být. Já jsem mu řekla, že bych chtěla studovat. „*No to můžete,*“ na to on, „*my vám dáme všechny možnosti*“ Ale já tušila, kam míří, tak povídám: „*Já si musím nejdřív vydělat, proto se hlásím k elektrickým podnikům, abych si našetřila peníze.*“ „*Dostanete stipendium,*“ na to on. Ale já zas povídám: „*Já si chci vydělat.*“ A on viděl, jak unikám, jak se snažím uniknout, a věděl, že neuniknu. Jen tak si se mnou takhle pohrával. A pak nám dali, rase přechodné, měsíc prázdnin. Za měsíc jsme se měli dostavit do kasáren na Slovanech. Pátrali jsme mezitím trochu, co se děje, a našli jsme v Plzni Pražáčky, které prožily podobnou historii už v Praze. Nasadili je k „*luftschutzu*“, protiletadlové německé obraně. Oblíklí je do německých uniforem, ale holky si opatřily od českého luftschutzu zelené pásky, aby bylo vidět, že nejsou Němky. Vozili je na různá zaměřování, do vojenských objektů a pověřovali různými pomocnými úkoly. Holky nám to vypravovaly a říkaly: „*Děvčata, budete se mít báječně, nosí nám sem sardinky a čokoládu, a prostě stravu důstojnickou, německou.*“ Jenže mezitím došlo k náletu na Plzeň, a sice to byl nálet na Lochoťín, to vy

nepamatujete. A tam byla smetena velká část vilové čtvrti Lochotín, ano? Tam totiž nad lochotínským parkem byl vlak - protiletectká obrana. Na něm protiletectká děla a celé to středisko protiletadlové německé obrany, a tam dělala ta česká děvčata. A ony převzaly nějak špatně telefon a způsobily, že vlak začal střílet. Takže letadla spustila ty pumy na Lochotín. A na základě toho přestali brát česká děvčata. Takže my jsme šly po měsíci do těch kasáren, a tam nás propustili na český pracák, a já jsem odtud šla do elektrických podniků, kde jsem pak rok dělala průvodčí.

Mezitím se na škole děly věci. Byla tam profesorka, Bártlová se jmenovala, starší dáma. Ta byla v nějaké ilegální organizaci kantorské. A nás tři, Vraťku, mě a Martu, všechny jsme byly nasazené u elektrických podniků, nás si zavolali do školy. Třídní a naše češtinářka. A ty nám řekl: „*Budete mlčet, nikomu nebudete nic povídat a na nic se nebudete ptát. Budeme vás připravovat na konec války.*“ Zeptali jsme se, jestli to můžeme říct rodičům, to nám dovolili, ale jinak nikde ani slovo. Takže, když jsme měly stejnou směnu, my tři, když jsme měly volno po noční, tak jsme chodily na školení do našeho gymnázia, kde už škola nebyla, protože celé gymnázium chodilo na Masarykovo gymnázium na odpolední vyučování a oktávy šly pracovat. U luftschutzu byli kluci v našem věku, kteří nemohli jít na vysokou školu, anebo měli zavřené oktávy, poslední ročník předmaturitní. Nasadili je do toho vlaku a vozili je do Německa, aby uklízeli po bombardování. Nás školili, jak to vypadá v takové situaci, co se musí dělat, vedle toho nás tam tehdy školil doktor Helm (to je rodina z Klatov, tam ještě nějaký Helm je) a ten byl tehdy v Plzni a pracoval u luftschutzu u první pomoci, když je vozili na místa po náletech. Dostali jsme lékárníčky, základní vybavení pro první pomoc (Ještě z té doby mám nůžky, kterých si velice považuju.), dostali jsme dlouhodobý kurz. Školili nás, jak si máme počínat. A když to začalo, pátého, tak pro nás přišli. Šli jsme do budovy gymnázia. Už cestou všechno vypadalo trochu jinak. Přešli jsme přes náměstí, kde byla taková veliká plaketa, ohromná deska, tam kde je dneska to informační centrum. A tam stálo: „*Der Führer sagt, wir folgen.*“ – „*Vůdce říká, my následujeme.*“ Ta byla zapálená a hořela jako vatra. Tak jsme šli přes náměstí do gymnázia začít náš odboj. Tři holky. Spaly jsme v ředitelně gymnázia a čekaly, co bude ráno. Kluci od luftschutzu, se kterými jsme měly spolupracovat, říkali, že se čeká v noci útok Němců.

Můžu se zeptat, kde ta ředitelna byla, které patro?

První patro. Když tam vejdu po schodech, ten trakt doprava, tam byla ředitelna, sekretariát, sborovna.

A výhled z oken před budovu nebo do strany?

Do rohu. Na druhé straně byla knihovna, já vždycky, když tam jdu, tak si to projdu. A tam jsme spali. No a ti kluci z luftschutzu si jistě říkali, co budou s námi dělat, tři holky tady, to bude hrozný. Nikdy nám vlastně neřekli, co by s námi dělali, kdyby tam vtrhli Němci. Noc proběhla klidně, no a druhý den to začalo. Přijeli Američani. Byli jsme všechny tři před Bartolomějem, když vysedali. My jsme nevěděli, že to byl milý Gihoul²²¹, že to byli Belgičani, my jsme se divili, jak ti Američani mluví krásně francouzsky. My jsme si rozuměli! Pak přišel pan arciděkan Černý, to byl muž jak hora, a šel sloužit mši. Všichni se nacpali do kostela, bylo tam napěchováno a Černý stál před oltářem. A od varhan začali střílet Němci. Je mi divný, že teď při rekonstrukci interiéru zalepili ty díry a vyndali ty kule, co byly v presbytáři, to tam mělo zůstat. A stříleli na toho Černého, ten stál jako socha, ani se nehnul. Jako de Gaulle v Notre-Dame roku 1944. Všichni lidé padali na zem a utíkali ven. My jsme tam našly naši franštinářku, profesorku Votrubovou, starou paní už na pomezí penze, tak jsme ji vzaly pod křídlo a vedly jsme ji do gymnázia. To je kousíček, za dva rohy. Za námi se střílelo, už i v ulicích, doufám, že naposled jsem něco takového zažila.

A tak co teď? Nevěděly jsme, co máme dělat. Našly jsme si práci samy. Staly jsme se takovou pomocnou stanicí pro radnici. Na radnici se začal pohyb obyvatelstva, všude lidi, otevřely se věznice, koncentráky, lidi chodili na radnici pro radu. Byli tam Francouzi, z Holýšova, my jsme jednak uměly německy, já mluvila velmi dobře a to bylo nutný, a francouzsky taky, takže jsme pomáhaly. Chodily jsme na radnici a tam, když měli někoho, koho potřebovali opatřit, tak nám ho dali, my jsme si ho přivedly do gymnázia. Zřídily jsme si tam takovou kuchyň, sehnaly jsme si jídlo, nakrmily

²²¹ Pan Louis Gihoul, příslušník osvoboditelských spojeneckých armád, belgického 17. střeleckého praporu - součásti V. sboru a jednotek 3. armády generála Pattona. S paní Danuší Bělohávkovou ho pojí blízké a dlouholeté přátelství.

jsme ho, oblíkly jsme ho, protože oni byli často v pruhovaných šatech, tak jak utekli, daly jsme ho do pořádku. Odvážely jsme je na Bory do UNRRY, která sídlila v kasárnách, a tam jsme je předávaly. UNRRA je pak vypravila nějakým způsobem úředně domů. To byla naše revoluční činnost. Takže my jsme neměly čas chodit na tancovačky a oslavy, my jsme dělaly. Tři neděle jsem nešla domů. Otec se za mnou chodil podívat, co dělám, jestli žiju a jestli se mi nic nestalo, a přinést mi čisté prádlo. Tak to byl náš konec války. Tehdy jsme dospěly.

No a okamžitě, jak se otevřely školy, honem do oktávy, abychom ještě dodělali do podzimu maturitu a abychom dostali vysvědčení. Začalo se honem chodit do školy, no a my jsme najednou měli hrozně povinností. Pamatuju, že jeden z těch kluků od luftschutzu se stal starostou, v Kynšperku nad Ohří, a on nám napsal: „*Holký, přijďte mi pomoc, já to tady nemohu stačit.*“ Tak jsme s holkami řekly, zorganizujeme brigádu. Tak jsme zorganizovaly brigádu, jelo asi třicet holek z gymnázia, jela s námi češtinářka Bártlová se svým mužem a profesorka výtvarné výchovy Cecílie Vinařová z Klatov, abychom byly pod dozorem kantorů. Takže to bylo kryto školou. Jeli jsme jednou z prvních otevřených tratí do Mariánských Lázní, šlo to velmi velmi špatně. Trať byla ve stavu, že jen tak, tak, že to jelo. Do Mariánek nám onen starosta poslal Američany s nákladáky, a ti nás převezli do Kynšperku. Tam nás ubytovali v bývalé německé škole. To už tam starosta předtím všechno zařídil. Řeklo se, že jsme brigáda na počesťování Kynšperku. Z oktávy nás bylo asi deset, další pak z nižších tříd, hlavně ze septimy. Tak jsme se tam utábořily, chodily jsme na snídani, na oběd a na večeri do místního pivovaru. A to jsme šly vždy v semknutém útvaru a zpívaly jsme sokolské písně, česky, samozřejmě. Ten Kynšperk byl komplet německý, tam byli jen čeští železničáři a vojáci, ano?, to byli jediní Češi, co tam byli, jinak tam byli samí Němci. Kynšperk je takové hezké městečko, já tam už pak nikdy nebyla a hrozně je mi to líto, moc ráda bych se tam podívala, ještě než umřu.

Tak tam zajedeme.

Dobře. Tak jsme chodily do toho pivovaru, to byl krásný pivovar, tam nám vařili, dobře, menáž brali u armády, aby nás mohli živit. Starosta nás rozdělil do různých podniků, kde pracovali Němci. Jejich vedení muselo pryč, to přebírali Češi, ta první garnitura, která tam přišla. Já jsem dělala v továrně na nábytek s tou Martou (vidíte,

spolu jsme byly na výletě, spolu jsme byly na tramvaji, spolu jsme končily válku, spolu jsme byly v Kynšperku, zažily jsme kus života spolu). Vůbec jsme tomu nerozuměly, tam dělali Němci a nedostávali plat, ano, a pak pro všechno, co tam bylo, přišel národní správce. Sebral to a zmizel, už nepřišel. Za 14 dnů přišel jiný, historie se opakovala. My jsme koukaly a rychle jsme pochopily, proč to starosta nezvládal. My jsme tam byly jako kontinuita, abychom věděly, co se má dělat. Vytahovaly jsme staré smlouvy a těm Němcům jsme, ukazovaly, co mají dělat, aby to pokračovalo, aby výroba pokračovala. Mnozí Němci taky v noci přecházeli hranice, připravovali se k útěku, odsunu, střílelo se, chytali je, vodili je do školy, jiné, než jsme byli my, a tam je vyšetřovali. No a k tomu potřebovali Čechy, co umí dobře německy. To jsem byla já, no tak jsem viděla prvně v životě, jak bijou člověka. No oni ti Němci předtím bili naše lidi taky, že?, ale to neznamená, že když Němci bili nás, že my budeme bít Němce. Já tomu rozuměla sice už, ale těžko jsem si to rovnala v hlavě, musím přiznat, a jsem za to strašně vděčná, že jsem to prožila. Memento! Potom jsme tam zorganizovali veliký večírek. Takový kulturní večírek. A to už přišli ti nádražáci, vojáci přišli, aby tam byli Češi, že? - bylo to přece o počestřování Kynšperka. Jsem strašně vděčná, že jsem viděla situaci v pohraničí těsně před odsunem, to je pro historika náramně poučné, ano?, nerozuměla jsem tomu zcela, ale viděla jsem to a uvažovala jsem, kde se to vzalo a jak... Byla to veliká zkušenost. Takže takhle jsem prožila konec války já. No a vrátily jsme se a ještě do konce srpna, začátku září jsme chodily do školy. Byly jsme dost pod zorným úhlem, já a Vratka zejména, protože se vědělo, že jdeme studovat na Karlovu univerzitu. Už jsme jezdily do Prahy, obhlédnout, jak to tam je, kde se zapsat. Chodily jsme i na přednášky, protože to byl ten letní semestr, to víte, že byl letní, aby na tom zimním nebyl takový velký převis, a my měly jít do zimního, že. Vracely jsme se nadšené, poslouchaly jsme Kalistu, u vytržení, co jsme tam slyšely. Říkaly jsme, no nemůžeme už chodit na ten dějepis u nás, to nejde, najednou nám stoupla laťka jinam. Ještě před maturitou se na mě taky obrátili z komunistické buňky a sice Slánkého buňka přímo. Slánský, on tady měl svého kolegu, to byl právník, a já si nemohu vzpomenout, jak se jmenoval, a ten tady organizoval středoškoláky, Hrálá tam roli jedna spolužačka z našeho gymnázia o rok starší, jmenovala se Irena Neradová, byla politicky hodně zneužívaná, velmi, nerada o tom mluvím. Dělali takový organizační buňky a pochopitelně mě do toho lapili. Byl sjezd v Praze, to už jsem jela jako delegátka. Já věděla starou belu, kam jedu, ale

prostě jsem sbírala zkušenosti, stejně jsem věděla, že za chvíli zmizím do Prahy. A zmizela jsem a tím jsem to všechno přerušila, jinak bych byla velmi těžce napojovaná. Jak by se to vyvinulo, to nevím, já zmizela do jiného prostředí, úplně jiného. A to byl jaksi zásadní přelom ten první rok v Praze. Našla jsem nové přátele, jela jsem do té Ženevy na stáž a tak dál.

Kde jste bydlela v Praze?

No to bylo špatné, já jsem neměla nárok na kolej, protože všechny vklady byly vázané, neměli jsme peníze, jenom co vydělal otec, matka nikdy nepracovala jako vdaná. Všechny uspořené peníze rodiny byly tehdy na vázaném vkladu, a protože jsme měli tento vázaný vklad, tak já neměla právo na kolej, že si můžou rodiče žádat o uvolnění. To bylo ale nevýhodné. Takže první rok to bylo složité, bydlela jsem u svého strýce v Růžové ulici. Můj strýc byl plukovník, pocházel ne sice z Kornatic, ale ze sousedního Mešna. To byla vesnice, kam byly Kornatice přifařené kostelem a moje babička byla původem z Mešna, z velkostatku. Z této větve pocházel i ten strýc. Jmenoval se Poustka, moje babička se taky jmenovala Poustková. Pak se provdala jako Vodáková, tam totiž dva bratři si vzali dvě sestry, jeden bratr šel do Kornatic a jedna sestra z Mešna, šla do Nepomuka. A od Nepomuku po potoku mám všechny příbuzný - ve mlejnech.

Mlynářská rodina?

Ano. A ještě k tomu Vodáková. Pak se divte, že jsem závislá na vodě. No já ráno lezla rovněma nohama do vantrok, náhon na mlýnské kolo, bez vody ani ránu.

Tak jsem byla rok u toho strýce, strýc byl jako důstojník v odboji a stal se hned po válce velitelem kasáren krále Jiřího z Poděbrad, to bylo proti Obecnímu domu, tam vedle Hybernů. On byl jezdec, ti v červených rajtkách. Měl tam v Praze dost velký byt, tak mě tam vzal. Bydlela jsem tam rok, ale pak už to bylo takové napjaté politicky. Já jsem včas vypadla, jinak by to špatně skončilo, protože strýce zavřeli, byl v Jáchymově a tam ho umučili. Nejenom jeho, ale i jeho syna, taky důstojníka. Toho v Jáchymov přímo zastřelili a zlikvidovali ho. Kdybych nebyla odešla včas, tak to jistě špatně skončilo. Pak jsem bydlela na Žižkově. K tomu jsem se dostala následovně.

Moje spolužačka získala kolej a postoupila mi svůj byt na Žižkově, v ulici Žerotínově. Tam jezdila devítka nahoru, od devítky jsem šla jen kousek napravo a byla jsem na místě. Bydlela jsem u paní, jejíž dům byl původně její, ale pak znárodněný. Jmenovala se Kopecká. Měla dva syny, jeden byl právník, zahynul v koncentráku a druhý lékař, nosní – krční, měl ordinaci ve Štěpánské ulici. Měla ještě bratra a sestru a ta sestra byla matka Jana Wericha, čili paní Werichová. Tak jsem se dostala k Werichům. Oni se totiž scházeli, všichni tři sourozenci, jednou týdně u paní Kopecké na kafi, a když já náhodou byla doma, tak mě pozvali, abych s nimi seděla a povídali jsme. Oni kdysi měli velkou hospodu, to byla velká rodina, hospodu na Václaváku. Jedna z rodiny si vzala Kopeckého a ten byl funkcionář v cukrovnické společnosti. Měli velikej rožák na Žižkově a vedle toho měli vilu na Zbraslavi, přímo proti Vančurům. No a teď k té paní Werichové. Pan Werich přijel a ona chtěla, abych učila jejich Janu česky, tedy pořádně česky, protože se vracela z Ameriky a bylo to potřeba. Tak jsem se ocitla i u Werichů. To je ale jiná kapitola Werichovi, to víte, že leccos vím od paní Werichové, byla jsem tam až do posledního roku studia. Pak jsem musela odejít, protože paní Kopeckou z jejího bývalého bytu vystěhovali, řekli jí, že musí pryč, nebo jí seberou vilu na Zbraslavi. Tak šla na tu Zbraslav. Já jsem tam za ní jezdila, my jsme se jaksí velmi rodinně stýkali. Stýkala jsem se i s tím jejím synem lékařem. Ti měli kluka, tak mě ho třeba svěřovali na procházku. Žili jsme v dobrých vztazích, spíš rodinných než nájemník a nájemce. Nicméně jsem musela hledat další byt. To už jsem dávno pracovala v archivu a tam dělal jeden spolužák, Macák se jmenoval, a ten už končil a bydlel stále u kohosi. Řekl mi, nechceš můj byt? A já povídám: „*No jejej, jak ráda.*“ Tak mi to zařídil. „*Jejich dcera studuje taky historii,*“ povídal. No tak jsem se ocitla v rodině Čakrtů, v ulici Na Souvratí. To se chodilo buď na konečnou dvaadvacítky a podle ohrady Bělohorskou, anebo na konečnou dvacítky do Střešovic, k vojenské nemocnici a rovně pustou krajinou. Tam nebylo ještě nic a muselo se jedinej pěšky.

No ale jinak to bylo bezvadný, byla to rodina intelektuálská, paní byla vdova a její muž byl právník, to vy víte, kdo byl doktor Čakrt, to vám nemusím povídat - Nejvyšší soud v Brně, byl přímým podřízeným Háchy a měli syna a dceru. Truda Sekaninová-Čakrtová, ta se tam přivdala. A tam začala celá ta tragédie. Ten syn byl muzikant, ale nenechali ho už studovat, už sklápala klec. Eva, ta dcera, dělala archivní školu, byla v tom prvním ročníku archivní školy, spolužačka mého muže. To byl ten první rok

archivní školy: Macek, Graus, Bělohlávek, Janáček, Čakrtová, Lišková, Ruda, Kočí a tak dále, všichni výborní historici. Ona dodělala archivní školu, prostě už tam byla, než začal ced'ák. Ale doktorát jí nedovolili už dělat a nechtěli ji pustit do žádného slušného místa. To jste ale slyšela už od ní, nebudeme to opakovat. My jsme se velmi spřátelili, to jste ostatně viděla. Stýkali jsme se až do její smrti a sem taky jezdila do Plzně k nám, no a pochopitelně byla na mé veselce, protože muže znala, mě znala, spolužáci ze dvou stran. Pak se dostala do archivu. Když se František Holec stal pražským archivářem, tak si ji tam vzal. To už byla normalizace a tam už bylo úniku občas. No tak tam jsem bydlela a to bylo moc krásný. Bylo to trochu z ruky, já byla zvyklá na střed Prahy, Žižkov je střed Prahy i Růžová ulice. Já neměla ani tramvajenku, já chodila všude pěšky, a teďka na tu dvacítku nebo dvaadvacítku, no ale dalo se to přežít. Tenkrát bylo bezpečno, takže když jsem šla z divadla nebo po koncertu, klidně i tou pustinou jsem to přešla. Dneska bych nešla, dneska bych se bála. No a tam odtud jsem z Prahy odešla. Po studiích mě lákali, abych zůstala v archivu, tehdy byl archivářem Hlavsa, ale on potom odešel a byl ředitelem v Muzea hlavního města Prahy a archivářem se stal Čarek. I s ním jsem výborně vycházela, no ale já jsem se vdala zpátky do Plzně.

Jak jste se, paní profesorko, dostala na začátku studia do Švýcarska?

Jak jsem se dostala do Švýcarska? To bylo v roce 1946. Já měla důvěrnou přítelkyni, kterou jsem pak taky přivedla do Archivu města Prahy, Jaroslavu Lounovou. Pocházela ze Zásady u Turnova a chodila do turnovského gymnázia, tedy docela jiná oblast. Ona u mě byla mockrát v Plzni a já u ní taky, byly jsme dobrými přítelkyněmi. Ona tam v kraji zůstala, vdala se tam a učila v Železném Brodě. No a měla spolužačku, takovou elegantní blondýnu z Turnova, která se provdala za jakéhosi Nováka. A tento jakýsi Novák se stal tajemníkem ministra Kopeckého - ministerstvo informací. No a my jsme si s Jaroslavou jednou řekly: „*Copak kdybychom jely do Ženevy?*“ Přišla nám totiž náhodou do rukou taková knížečka, seznam přednášek a kurzů na univerzitě v Ženevě. „*Copak kdybychom to zkusily?*“ A ona povídá: „*Víš co, já půjdu na tu Blanku Novákovou a ona nám pomůže.*“ No tak šla na Blanku Novákovou a ona nám pomohla. Tedy spíš ministerstvo informací. Takže já jsem se dostala do Ženevy přes ministerstvo informací a jeho tajemníka Nováka. Bohužel to

ten tajemník potom v aféře se Slánským těžce odnesl, byl odsouzen k smrti. Ale ta Blanka se uměla o sebe postarat. Takže jsme se s Jaroslavou dostaly do Ženevy dosti kuriózně. Bylo s tím ale ještě hodně běhání po úřadech a potom po velvyslanectví, ale když jsem přišla s papírem, že jdu z ministerstva informací, tak to šlo všechno snadněji.

Tak jsme nakonec vyjely. Zakrvácela jsem finančně rodinu, ale vyjela jsem. V červnu 1946, to ještě těch vlaků moc nejezdilo mimo republiku. Jel tam jeden vlak, musely jsme mít druhou třídu (jinak byla první, druhá a třetí třída, ale do ciziny jezdila jenom první a druhá), jenomže bylo tak plno, že jsme se nevešly do kupé a seděly na kufru v uličce. Vlak přešel hranice a po všemožných kontrolách zastavil v poli v Německu. Pustili nám z lokomotivy horkou vodu, abychom se umyli, v poli. Takto jsme jeli do Ženevy. Vzpomínám, jak jsme projížděli Norimberkem a viděli jsme Norimberk úplně rozbořený, jediná střecha, která tam byla v roce 1946, byla střecha nejvyššího soudu. Okolo bylo pusto, stály tam ve velké řadě americké jeepy, vojsko, armáda, jinak všechno zlikvidovaný. Zbytky domů přikryté plechy a lidi vylézali zpod těch plechů, z domů, ze sklepů. Tedy hrozný, u nás jsme také zažili nálety, ale co to bylo proti Norimberku. No tak jsme jeli krokem přes ten Norimberk a dívali jsme se. Na nádraží jsme zastavili, ale nesměli jsme vystoupit, hlídala nás policie procházející neustále kolem. Pak jsme v noci přijeli do Strassburgu a viděli jsme, že most byl ještě stále zbořený, fungoval pouze pontonový most přes Rýn. Po těch pontonech jsme pomalounku projížděli a vysypalo nás to na nádraží ve Strassburgu. Bylo pozdě večer, co dělat? Tak jsme se šly s Jaroslavou podívat na katedrálu. A jak k ní jdeme, takhle nahoru, najednou nás někdo předběhl a utíkal a utíkal. Když někdo utíká, jdete za ním rychleji. Lezly jsme za ním i na věž a najednou vidíme, že skočil z věže. Hezký vzpomínky na Strassburg, že?

Pak jsme musely čekat na rychlík z Belgie do Švýcarska, seděly jsme na nádraží a dřímaly. Vzpomínám si, že jsem usnula a najednou se mi zdálo, že chodím po velvyslanectví, náhle jsem se vzbudila a vykřikla: „Jaroslavo, musíme ještě na švýcarský velvyslanectví!“ Ona na mě koukala udiveně a já viděla, že sedíme na nádraží ve Strassburgu. No a pak přijel vlak ráno, nasedly jsme, byl zase hodně plný. Byl z Belgie, Tak tedy ze Strassburgu belgickým vlakem do Basileje. Tam nás na

nádraží třídili, bylo tam hodně lidu a všechno ještě poválečné. Jak jsme ukázaly československý pas, tak nás dali na stranu a my jsme věděly starou belu, proč nás dali stranou. Pak nás ale pustili bez kontroly, kdežto ty druhý chodili přes kontrolu. Takže jsme přešly bez kontroly a byly jsme ve Švýcarsku. Tam jsme si sedly na vlak, do druhé třídy ve Švýcarsku. Rychlík - vyšívané pokrývky pod hlavou, krásně jsme si tam seděly a dívaly se na nádraží, s vozejčkama, z nichž prodávali občerstvení. A já uviděla banány. Jako malý dítě jsem je viděla před válkou a teď tady ve Švýcarsku. Tak jsem si koupila banán. Stál 2 franky. Drahej příšerně, neměla jsem ponětí o cenových relacích, vůbec žádné, ale já jsem si vyvolala vzpomínku z dětství na banán a teď ho vidím po mnoha a mnoha letech. Rozjel se vlak a tak jsme si dovolily jít na záchod, tam absolutní čistota, tak jsme se daly do pořádku. Sedíme u okna a říkáme si, jenom abychom neusnuly a mohly se koukat. Já jsem si začala takhle držet oči, dělám, co můžu, ale stejně jsem usnula. Vzbudila jsem se v Ženevě, dál to nejelo. Tak jsme přijely do Ženevy.

Bydlely jsme v takové dívčí koleji, tenkrát to ještě bylo takto roztríděné. Av. Dunant, číslo 20, zakladatel Červeného kříže. Taková široká třída, která ústila k jezeru. Byl to dvoupatrový domek, typicky francouzský v Ženevě, uprostřed zahrady, s okenicemi, tam dole byly společenské místnosti, v prvním patře byla jídelna a několik pokojů. Já tam měla pokoj, jednolůžkový. A ve druhém a v podkroví byly jen pokoje, jedno nebo dvoulůžkové, převážně jednolůžkové. Tam jsme také snídali, obědvali a večeřeli, tedy na celé penzi. Po večeři bylo zvykem, že se muselo jít dolů do shromažďovací místnosti, a protože to byla společnost mezinárodní, tak se tam se diskutovalo se o všem možném, o národních kulturách, o literatuře, politice. Byl tam klavír, kdo uměl, hrál na klavír, hrálo se na nástroje, byl to společenský život. Pak se šlo na pokoj a tam se studovalo. Chodili jsme ovšem na univerzitu a vytvořili jsme si tam takovou skupinu Čechů na té univerzitě. Byla tam francouzština pro Čechy, jako seminář, ale vedle toho se chodilo na přednášky literární a gramatické pro všechny. No je to stará univerzita, dneska má určitě moderní čtvrti, mají univerzitní město, já chodila ještě do té staré. Tenkrát tam byl o nás docela zájem, jak se řeklo, jsme Češi z Československa, byl zájem. Chodili jsme na výlety, kamarádili jsme se s druhými s cizinci. Já jsem se tam samozřejmě koupala v jezeře, na to nemohu zapomenout, protože já bez vody nemohu být. A koupat se v Ženevském jezeře není zanedbatelné, můžu vám říct,

koupete se v jezeře, lehnete si na záda, díváte se na Mont Blanc, za vámi dva takové kopce jako kraví záda, jako dvě krávy, na druhé straně Palác národů v nádherném prostředí, ještě gejzír, to je typické pro Ženevu, že tam mají takový vodotrysk, který vysoko stříká z jezera. To ihned poznáte Ženevu. No pěkné to bylo, k tomu nádherné výlety do Alp a při jezeře, objíždět ho až do Lausanne, viděli jsme hodně.

Jak jste jezdily?

Po jezeře lodí, to bylo to nádherné, tam jezdily velké parníky, to je krása jet lodí přes celé jezero. Jezdili jsme i vlakem, tenkrát autobusová doprava moc nebyla, to bylo do toho ještě daleko. Ženeva, od té doby jsem se tam už nedostala, akorát když jsme jeli s mužem do Španělska, tak jsme měli mezipřistání v Ženevě. To byl konec socialismu a já jsem si dovolila vyjít na můstek, abych se podívala na ten vodotrysk a jezero, a už jsem měla za sebou estébáka, hnal mě zpátky, už si myslel, že skočím z letadla ven. No a potom jsem byla se známým, taky nebožtík, dělal u dráhy a pořádal takové výlety, to uměl úžasně. Já jsem s ním byla jednou ve Švýcarsku, ale nebyli jsme v Ženevě, byli jsme takhle pod ní, dotkli se Ženevského jezera zdálky. Tak vám ani nemám odvalu tam jet, do té Ženevy. Už tam nepojedu nikdy, ale někdy si prostě netroufnete jít někam, kde jste strávila kus života.

Paní profesorko, ráda bych, kdybyste řekla něco o tom, jak to probíhalo na fakultě, když jste nastoupila, něco o systému tehdejšího vysokoškolského vzdělávání, o profesorech a spolužácích.

Přes prázdniny roku 1945 pro nás oktávány připravili takový formální kurz, abychom ukončili oktávu. V září jsme dostali vysvědčení z oktávy a to mělo platnost vysvědčení maturitního. To bylo legrační, že zrovna mě ho svěřili a já ho vezla do Prahy na ministerstvo školství, aby to šlo rychleji, aby to bylo podepsané a abychom se mohli v září dát zapsat do semestru. Byl totiž pres, protože byla spousta lidí načekaných z doby válečné. Zřídili pro ně letní semestr, do kterého třeba chodil můj muž, aby i ti, co chodí do letního semestru 1945, na podzim už byli v druhém a uvolnili místo pro nás. A nás, ty zavřené oktávky, se snažili rychle dostat do toho prvního semestru, aby se vysoká škola uvolňovala a vracela do normálních poměrů. Nicméně jsme se tam setkali s mnoha staršími ročníky. My jsme tam byli takříkajíc

zajíci, rovnou ze školy na vysokou, kdežto předtím tam s námi byli ti, kteří byli totálně nasazení - rok, dva roky - a nestačili jít do toho letního semestru. Bylo to ohromné množství studentů, které tam přišlo.

My už jsme jezdili v létě do Prahy, na ten letní semestr, poslouchat a dívat se, co se tam děje. Na historii zejména. A vraceli jsme se okouzlení. To okouzlení bylo dlouhodobé, možná trvalé. Na jednu z mých prvních přednášek, ke Karlu Stloukalovi na Všeobecné a světové dějiny, přišlo tehdy na 600 lidí.

Kam se to vešlo?

To se nevešlo ani do velké posluchárny na filozofické tenkrát. Muselo to být v Knihovně města Prahy, v jejímž podzemí je veliký sál, biograf, přednáškové místnosti a tak dále. Tak tam se to konalo. Nezapomenu na to, když přišel prvně, podíval se na nás a řekl nám: „*Je vás 600, skutečná potřeba učitelů dějepisu je 100 – 150.*“ Tak to bylo, jako když na nás naleje hrnec vody. Tak to začalo, no ale upřímně řečeno, ono nás tak 100 – 150 skončilo.

Stloukal, to byla veliká úroveň, co si budeme povídat, léta letoucí pracoval ve vatikánských archivech, úroveň mimořádná, řekla bych, vyjadřovací, literární a historická, nechci o tom dále hovořit. No takže tam jsme se tak všichni sešli a tam jsme se začali poznávat. Dál to byly Světové dějiny západní, pak Světové dějiny východní, to byla Milada Paulová, to bylo trošičku takové roztráštěné, mě to nevyhovovalo. A potom České dějiny. Chodila jsem na Chalupeckého, Odložilíka a Kalistu. No a pak byl seminář. Odložilík tehdy přijel jako voják z Anglie, dokonce jsem ho ještě viděla v uniformě na fakultě. Tak to bylo takové bojovné, ta jeho výuka, byl to mladej člověk. Ke Kalistovi jsem měla respekt. Oni nás rozdělili do seminářů, já připadla Kalistovi do semináře. Zнала jsem ho z literatury, a teď stál přede mnou. Kalistův seminář byl v učebně č. 162 ve druhém poschodí. Bylo nás tam taky dost, no ale už ne všichni, to bylo jen u Stoukala. Tady už to bylo vybrané, někteří byli u Chalupeckého, jiní u Odložilíka. Ani nevím, podle jakých kritérií to přerozdělovali. Tam jsme se poznávali jaksi podrobněji. Samozřejmě, když jsem byla v semináři, tak jsem chodila i na Kalistovy přednášky. To byly vybrané přednášky, určité kapitoly z českých dějin, to nebyl ucelený systém. Například Odložilík měl Souhrnné české

dějiny, cyklus. Kdežto Kalista měl Kapitoly z českých dějin. Tam nás chodilo málo a obyčejně právě proto, že to byla menší společnost, tak tam vznikaly diskuze. Přednáška skončila, odešli jsme z učebny a ta diskuze pokračovala po chodbě a po cestě do menzy třeba. Seznamovali jsme se tak jaksi osobněji, důvěrněji na těchhle specializovaných přednáškách. Je třeba také říct, že tehdejší studium na vysoké škole mělo na filozofické fakultě dvě linie, linie pedagogickou, ta končila první a druhou státní zkouškou, ta první byla po dvou letech a ta druhá byla další dva roky po té první. To záleželo na tom, kdy jste tu první složila. Když jsme udělali první státní zkoušku, tak jsme dostali výzvu, abychom se dostavili na ministerstvo školství a tam nás zapsali do seznamu kandidátů učitelství a ptali se nás: „*Kde chcete učit? Na gymnáziu, na odborné škole, na jaké odborné škole?*“ Takže tím se z nás stali pedagogové-kandidáti. Když se studium úspěšně skončilo, šlo se učit. Kam, to byla jiná věc, mezitím se taky dost změnila situace. Druhý cyklus studia bylo studium jednooborové. To kantorské studium bylo dvouoborové vždycky, dějepis se dělal s filologií, zejména s češtinou, to se říkalo, že byla nejlepší kombinace např. i pro kariéru novináře apod. Kantorská linie totiž, to neznamenovalo, že se muselo jít kantořit, co si kdo našel, tím byl. Ale když šel člověk kantořit, byl pod penzí, jak se říkávalo, čili měl místo až do penze, když nic nevyvedl, a jeho postup šel po určité stupnici, takže věděl, že za pět let bude mít o tolik a tolik víc, za deset ještě víc, až k dojde k stropu a bude mít z toho peníze. To ale všechno pak pominulo.

V tom druhém jednooborovém studiu nebylo třeba žádných státních zkoušek. Jen kolokvia, dílčí zkoušky a končilo se doktorátem, ano?, a co potom, to je každého věc. Takže to byly tyto dva typy studia na filozofické fakultě.

Vrátím se k tomu navazování kontaktů, já už jsem říkala, že jsem měla takovou mimořádnou možnost odjet na studium do Ženevy a že jsem zakrvala rodinu finančně. Když jsem se vrátila, tak jsem hledala nějaký zdroj příjmu, abych byla trochu nezávislá finančně a pomocí zejména těchto malých známostí, zejména v tom Kalistově semináři a v Kalistových přednáškách, jsem se dostala do Archivu města Prahy. Když vyhořela radnice za války, nastaly určité škody. Archiv byl našťěstí vyvezen, tomu se nic nestalo, ale něco málo věcí, co tam byly vybrané badateli pro studium, utrpělo. To vyčítali potom např. Vojtíškoví tuším, že to tam měl pro své

osobní studium, a tím shořelo několik městských knih pražských. Ale ne úplně, zachovaly se zbytky, protože ony shořely jako fascikly, takže zbyl takový zčernalý ohořelý fascikl. A právě na to jsme byli najati do archivu my studenti, abychom to, co zbylo, rekonstruovali. Vedl to doktor Jiří Čarek, a protože já měla oproti jiným dvě současné výhody, uměla jsem dobře německy, i švabach, a ten jsem si tam brzo ještě zdokonalila, a uměla jsem dobře a rychle psát deseti prsty na stroji, tak on si mě tam Čarek vždycky rád vzal k sobě. Když jsem tam byla a on měl čas, pracovali jsme spolu. On vyndával pinzetkou černý papírek z toho fasciklu a takhle to postavil proti oknu, četl to a diktoval mě to do stroje. Takže ty shořelé rukopisy se zachovaly, jejich obsah se zachoval. Tak ho pořád vidím, jak se dívá přes to okno a pinzetou to takhle drží na světle, žádný přístroje na to neměl a přečetlo se to celé.

Takže tak jsem se dostala do archivu. Tenkrát byl ještě archivářem Vojtíšek, já jsem u něho musela dělat pomocné vědy historické, to byla povinnost i pro kantory dělat státní kolokvium z pomocných věd historických. Bylo to úžasné. My jsme dělali k tomu, co shořelo, celou evidenci, archiv bez evidence není k ničemu a pražský archiv obzvlášť. Začínali jsme od nových dějin, protože se řeklo, že do toho se nejvíce půjde. A vraceli jsme se postupně hlouběji do minulosti. To už byla odborná práce, ano?, protože se četlo německy, knihy psané švabachem, a poznávaly se opravdu hluboce dějiny města. Nemůžu na to zapomenout, seděli jsme v Clam Gallasově paláci za tím velkým zrcadlovým sálem, byl tam takový maličký sáleček, když tam bylo ministerstvo financí za první republiky, hned po válce, tak tam seděl Rašín. Byl Rašínův to kabinet. A teď jsme tam seděli my, 3 nebo 4 studenti, zrcadlový sál, porcelán, socha anděla tam stála, na tu jsme si věšeli kabát, a balkon do Husovy ulice, balkon od Fischera z Erlachu. Tak co jsem si mohla přát? To byla nádhera. Když byly přednášky a potom tři hodiny volna, no tak jsem šla do archivu a oddělala jsem si třeba dvě hodiny. Dostávala jsem tam 15 korun na hodinu. To byly peníze tenkrát, já už nemusela chodit k stání do divadla, já si mohla dovolit koupit lístek k sezení. Dnes jako penzistka si nemohu dovolit hned tak nějaký lístek, tenkrát jako studentka jsem si na to vydělala. Bylo to moc krásné, i to, s kým jsem se tam sešla. V městském archivu dělali Josef Macek, František Graus, Josef Janáček, se kterým já jsem byla velmi úzce spřátelena, byl pak svědkem na mé svatbě, jezdil k nám do Plzně, já byla u nich. On je z Moravy a znala jsem celou jeho rodinu, byli jsme opravdu dobří přátelé a moc na

něho vzpomínám. No dál Vladimír Ruda – archiv Liberec, pokud nevíte, Josef Kočí, Macák, jak se jen jmenoval, Karel myslím, no celá ta garnitura českých historiků poválečných let. Jistě by jich bylo víc, honem si nemohu vzpomenout. S těmi jsme kamarádili a dělali jsme všelicos, společně výlety, legrace, dokonce výstavu jsme tam udělali v Clam Gallasově paláci. Bylo to moc krásný, no a pak jsme se rozešli, každý někam odešel, oni to byli všechno žáci prvního, případně druhého ročníku Státní archivní školy. Vy víte, jak vznikla tato škola, po vzoru Vídně a Paříže, a potom byla obnovena po válce a napojena na filozofickou fakultu. Takže oni studovali filozofickou fakultu, ale vedle toho měli Státní archivní školu. Příkladně můj muž taky. A do toho přišel rok 1948. To je historie sama pro sebe. Rok 1948, ten jsme tam prožili velmi napjatě. Já jsem se tenkrát připravovala už ke státnici, to byla první půlka státnice, to byl únor. Byly semestrální prázdniny a učila jsem se doma. A už jsem to tady v Plzni nemohla vydržet tím napětím, co se tam děje. Tak jsem sedla na vlak a jela jsem do Prahy. První den, co jsem přijela - zděšení. Když jsem šla večer k přítelkyni, bydlela na Vinohradské a tou jsem šla nahoru, vidím - proti mně průvod. Skandovali a nesli každý nějakou flintu na rameni a sestupovali dolů. Milice. Tak to vidím, jak jsem šla nahoru do toho kopce a teď se na to dívám a bylo to už tak blízko k rozhlasu, že to nahánělo hrůzu, no ale ona to hrůza byla.

A také reagovali vysokoškoláci, vy víte jak, nebyla to legrace, bylo to riziko a důsledky z toho byly. O tom se hodně ví, nepotřebuji o tom povídat já, ale vzpomínám na to, jak se kdo angažoval z těch mých kamarádů. Někdo se prudce obrátil doprava, někdo opatrně a velice pečlivě doleva, ne z mých kamarádů, ti byli vyhrocení, tam se vědělo, kdo je levý a kdo pravý, ale z těch ostatních kolem. Co bylo zajímavé, vidět, jak se to dělá, využít dobovou příležitost, to jsme koukali s otevřenou pusou. Neměli jsme zkušenost, teď už máme. Takže jsem to tam prožila. Viděla jsem Staroměstské náměstí s Gottwaldem. Hned potom jsme se vrátili do archivu, dělali a čekali jsme, co bude. Brzy začaly čistky na fakultě. Problém byl, že oni neměli ty nechtěné na fakultě za koho vyměnit. Nová univerzitní generace nebyla ještě, tam byla velká proluka, na tu se teprve čekalo, ti nebyli ještě hotoví. Trvalo to dva roky, do 1950, pak se to mohlo změnit. A to byla ta reforma Zdeňka Nejedlého v roce 1950. Už jsem vám říkala kdysi, jak já jsem dělala druhou státnici. Necítila jsem se tehdy ještě dost připravená, chtěla jsem se připravit lépe, a tak jsem se rozhodla přihlásit místo v červnu až v září.

Byla jsem za Stloukalem, který zůstal mým profesorem, u něho jsem dělala jednu práci ze světových dějin a u Kalisty pak druhou. Oni mě znali a znali mě i z archivu, protože tam chodili. A když jsem se ho dovolovala, zda bych mohla přijít na podzim, tak on mě řekl: „*Slečno, jestli chcete dělat státní zkoušku u mne, tak musíte jít v červnu, na podzim už tu nebudu.*“ On to už věděl, že ho potom vyhodí. A vyhodili. Kalistu, Stloukala, prostě jednoho za druhým likvidovali a nahrazovali těmi, kteří mezi tím udělali doktoráty. Nastoupila nová generace, nový režim. Začala platit Nejedlého reforma, když já šla z fakulty. Něco podobného bylo na francouzštině, tam se to vyměnilo taky. Kopal, vynikající literární historik, byl nahrazen Václavem Černým. Dvořák, Buben – gramatik... Já dělala zkoušku u Bubna, z praktického jazyka (nechci říct z gramatiky, protože to byla zkouška z praktického jazyka), už u první státní byla písemná, kdežto v dějepise byla písemná až druhá, ano? Buben byl slovníkář, jeden z nejlepších slovníků napsal. Pak byla literární zkouška u Kopala, to mělo dvě části, dva kantory. No tak ti byli taky vyměnění a nastoupila nová generace. Prověřovali nás taky, v roce 1950, jestli můžeme dokončit studium. To jsem vám říkala, jak jsem šla na prověrky? To je moc hezký.

Všichni jsme museli jít na prověrku a prověřovali nás kolegové, studenti. Zjišťovali, jestli můžeme dokončit studium. Já jsem odcházela na fakultu k prověrce přímo z archivu, protože jsem předtím pracovala. Šla jsem, a jak jsem vycházela z paláce tou chodbou, v chodbě proti mně přicházel Pepík Macků. A povídá: „*Ahoj, kampa jdeš?*“ Já povídám: „*Ále, na prověrku.*“ A *kdopa tě prověřuje?*“ A já povídám: „*No, nějakej, počkej, jak se jmenuje... Bret, francouzštinář. Ale toho já znám, ten sedí vždycky vedle mě na přednáškách. Jo, a nějakej Koloman Gajan.*“ „*Jo ten. To je ten, jak jsem ti říkal před časem, jestli bys pro něj něco neudělala v archivu.*“ Když já totiž rozepisovala městské knihy, a dostali jsme se už do 18. – 17. století, tak tam byly zápisy právnické - jméno majitele domu, číslo pozemku, údaje o pozemku. Každá ta položka měla dva lístečky, jmenný a katastrální. To člověk potom chodil po Praze a říkal si, hele, to je dům, který měl ve středověku nějaký Boubrdle a potom někdo jiný, a teď jsem si to řadila a to byla taková legrace, to jste o každém domu věděla všechno, moc hezké to bylo. S tím člověk získával k té Praze úplně jiný vztah, víte. No ale k tomu Gajanovi. Macek mi jednou řekl: „*Hele, když rozepisuješ ty knihy, nemohla bys mi takhle na papírek vždycky vypsát případné zprávy o manufakturách? Já mám*

kamaráda, který to dělá.“ Takže já, když tam byla zmínka, jsem napsala o lísteček navíc a dala jsem ho stranou a pak Mackovi. Mě to nezajímalo, pro koho to chce, mě to bylo jedno, mám psát dva lístky nebo tři. No a on, když jsem šla k těm prověrkám, povídá: *„To je ten, co pro něho píšeš ty lístečky, o těch manufakturách.*“ A já povídám: *„Jó? Dobře.*“ Tak jsem tam přišla a sednu si, tadyhle Bret, tadyhle Koloman Gajan. Bret zjistil, že tam sedím já, tak se zvedl a odešel. Gajan mě neznal, já jeho taky ne, tak povídá: *„Jakpak jsi daleko se svou prací, děláš?“* Já povídám: *„Jakpak jsi daleko ty se svou prací?“* On na mě zůstal koukat a já povídám: *„Děláš přeci ty manufaktury v Praze?“* *„No jo,*“ on na to. *„No, Macek mě požádal, abych ti vypisovala informace. Já rozepisuju městské knihy, tak ti dávám ty kartičky, když najdu zprávu o manufakturách.*“ V tu chvíli jsem byla prověřená, trvalo to možná tři minuty, vyšla jsem ven, tam byli mí kamarádi a říkali: *„Oni tě nepověřili?“* A já: *„Ale jo, už jsem hotová.“* Mám hezkou vzpomínku na Kolomana Gajana, že? Použijte ji, jestli chcete. On už mě nezná, možná, že mě zná po jménu Bělohlávková, po muži, protože toho znal určitě.

Už zemřel, paní profesorko.

Aha. Takže nás prověřili s mužem a naše kantory vyhodili. A tím to skončilo.

Vy jste se, paní profesorko, vdala hned po škole?

Ano. Skončila jsem školu roku 1950 v červnu a v září 1950 jsem vdaná začala učit tady na Plzeňsku. Začala už platit jednotná škola Zdeňka Nejedlého a já v tu chvíli do ní vstoupila jako kantor. A skončila jsem v roce 1981. Takže vzdělání mám ryze z první republiky a praxi za socialismu, od jeho začátku do plného rozkvětu. Začala jsem ve Všerubech u Plzně, na základní škole. Já byla jediná s pražskou univerzitou, která sem přišla a nebylo pro ni místo na střední škole, na gymnáziu. Přišla jsem na školský úřad, tam seděli panové Rulc a Díba. Oni byli inspektoři tehdy, a říkali si, kampa ji dáme, takhle přede mnou. A ke mně: *„No, kam půjdete, kam chcete jít?“* A já povídám: *„Já bych chtěla jít na gymnázium, já jsem zapsaná na seznamu čekatelů na gymnázia.“* A oni na to: *„No, na gymnázium není místo.“* Na to já povídám: *„No tak já nevím, kam mě dáte.“* A oni řekli, že vůbec není místo v Plzni a jestli bych nešla do Všerub. V tu chvíli jsem vůbec nevěděla, kde jsou Všeruby, já jsem si myslela, že

je to ten průsmek Všerubský, ale povídám: „*Když jinde není místo, tak půjdu do Všerub, já chodím tam, kde místo je.*“ Až doma jsem se podívala, kde to je. Tam nikdo nechtěl, víte, protože autobus tam jel ráno v půl páté, ano?, a vracel se v půl páté večer. Případně jste mohla jet (když jste ale měla před dvanáctou hotovo, a kdypak máte ve škole hotovo před dvanáctou) karlovarským autobusem. Pokud jste to ovšem stihla pěšky do kopce na Karlovarskou. Nezapomenu na to, jak jednou v zimě jsem tam šla a jeden můj žák, to byli tři bratři Eggerové, a ten nejmladší, takový uličník, na mě křičel: „*Paní učitelko, neutíkejte, klouzne to, upadnete, dejte pozor.*“

To je hezké, měli vás rádi.

Ano. Měli. Ale byla jsem tam jenom do pololetí. Nicméně jsem za to strašně vděčná. Když jsem tam ráno přišla, tak školník šel se mnou a zatopil mi ve sborovně. A představte si ten školník, jmenoval se Toufar, a já jsem pak učila jejich Marcelu Toufarovou. Ten školník Toufar byl zahradník profesně. A jako zahradník dělal tři roky ve Francii a mluvil plynně francouzsky. Když zjistil, že já umím francouzsky, tak mi každé ráno šel zatopit, abychom si chvíli povídali francouzsky, bylo to moc hezký.

Taková venkovská škola to byla, kam chodily děti denně pěšky poměrně ze širokého okolí. Přišly ráno pěšky a zase pěšky odešly. Nebylo to jednoduché, z rodin početných, bylo to území, odkud odešli Němci, takže takové jisté napětí tam bylo. Děti zemědělských dělníků, majitelů malých hospodářství, pozor!, jsme v padesátých letech, vznikala už zemědělská družstva, už tam byla. Půdu brali, byli tam sadaři, to už bylo státní. No bylo to zajímavé, já jsem tomu nerozuměla, ale sbírala jsem zkušenosti. No a s dětmi jsem vycházela moc dobře a mám na ně hrozně hezký vzpomínky.

Proč jste tam odtud odešla?

Byla jsem těhotná a zvracela jsem, kudy jsem chodila, takže jsem nemohla jezdit tím autobusem. Tak mě přeložili do Plzně a historie se opakovala: Kampa ji dáme? Znovu na ZŠ. Do Husovky. Tam nikdo nechtěl. Tam byl ředitelem jakýsi Augustín a tomu říkali Rudý dědek. Byly tam pouze tři ženy, jinak samí muži. Jedna byla teta Ludvíka Reschů, Navarová – Reschová, druhá byla Ptáčková, ta tam měla muže, ten tam učil a

ona s ním, a třetí nějaká Šobrová, komunistka. Nikdo tam nechtěl, že ředitel je zlej. Já tam přišla a on mi řekl: „*Budeš učit ruštinu.*“ Tykal mi. Povídám: „*Neumím.*“ A on: „*Není možný.*“ Já: „*Neumím.*“ On: „*Přines vysvědčení z vysoký školy.*“ Věděl pendrek, jak vypadají „vysvědčení“ z vysoký školy. Tak jsem mu přinesla papíry, ruština nebyla. „*No, stejně budeš učit ruštinu.*“ Tak já přišla do třídy a řekla jsem dětem: „*Dělejte si něco do další hodiny, já neumím rusky, já s vámi nemohu tu ruštinu dělat.*“ Půl roku, pak už jsem to nedostala. Pak jsme se s ředitelem „očuchali“, on mě měl nakonec moc rád. On byl totiž výborný ředitel, sice těžký komunista, když zemřel Stalin, tak mu takhle tekly slzy, ale rozuměl škole.

Pak jsem jela s dětmi na výlet do Beskyd a Augustin jel se mnou. Chtěl mě okouknout, jako správný ředitel, chtěl vědět, koho tam má. On byl správný ředitel a uměl řídit školu, předměstskou. Skvrňany, chodili tam děti z Křimic, Račic. Řešil věci po venkovsku, pozval si je do kabinetu, dal jim pohlavek a byl pokoj. Uměl to, byl dobrý ředitel. On mě očíhнул na tom výletě. A co se nepříhodilo. My jsme se vrátili a v Plzni byla měnová reforma. A on se zachoval i tehdy v té krizové situaci ohromně rozumně. My jsme byli proti Škodovce, nikdo nevěděl, co se může semlít. On zrušil výuku, my jsme museli odvést děti pryč a vzít je hodně daleko, aby zmizely z města. Rozumný člověk.

Mě to bavilo a děti to taky bavilo. Našla jsem tam své žáky, které vídám dodneška, třeba Mařenku První, Mařenku Druhou, Mařenku Třetí. Nebo Jůlinka, tedy Adamovská, prodává plody ze svých velkých pozemků na trhu na Chodském náměstí. Ale má pedagogickou fakultu. Zásobuje mě vším, co potřebuju od zeleniny, svými výpěstky. Oni mají velké pozemky v Křimicích. Také jsem tu prvně přišla k Lobkovicům, učila jsem tu Polyxenu. To byla hrozně hodná holka, prožívala tam tehdy těžká léta, to je vystěhovali ze zámku do toho pivovaru, víte, dvě místnosti, teď měli pět dětí, v jedné místnosti bylo sedm postelí a v druhé byla kuchyň a velikánskej stůl. Tam děti buď pracovaly, učily se, nebo jedly, to byl život tvrdý, hrozně tvrdý. Ale Polyxena to zvládala velmi dobře a děti ji měly rády.

Dík paní ředitelce Pánkové se Polyxena dostala do gymnázia, dnešního Masarykova. Jaroslav se tam nedostal, to ještě nebyla ředitelkou, ale Polyxena potom měla štěstí, že se tam dostala a ti další sourozenci také, čili Marie a František, dnes biskup. Já pak

učila a chránila posledního - Zdenečka. Svou maturitní přípravu a jeho písemku má pověšené ve své cele. Byly to Počátky husitství v Čechách.

No tak tam u Augustina jsem učila půlroku a odešla jsem na mateřskou. Mateřská byla tenkrát dva měsíce, tak jsem se tam zase rychle vrátila a, mě se zdá, tam byla ještě jeden rok. Potom mě přeložili na průmyslovku. Ale to už jsme se měli s Augustýnem velmi rádi a velmi úzce jsme spolu spolupracovali. Velmi úzce, protože tehdy jsem měla své první disciplinární řízení, že protěžuju na studia děti se špatným kádrovým posudkem. Já to považovala za svoji povinnost a nebýt Augustina, tak jsem na to doplatila, ten to přikryl, já to vím. A řekl mi, kdo to byl, kdo to udělal. A také řekl: „To dáme dohromady.“ Díky jemu se to zvládlo, jinak by mě vyhodili. Ale mě naopak přeložili na průmyslovku a on mi tenkrát řekl: „*Nerad jsem, že odcházíš, kdyby ti tam ubližovali, tak můžeš kdykoliv přijít zpátky.*“ Potom za mnou chodil, když byly přijímací pohovory, vždycky s lístečkem, a říkal: „*Hele podívej se po něm, ten je od nás ze školy, on to má blbý kádrově.*“ Já jemu vykala, on mně tykal, jako holce prostě. Pak se mě to stalo ještě jednou, když jsem odcházela z průmyslovky na gymnázium. To mě řekl ředitel Procházka: „*Kdyby se vám tam nelíbilo, můžete vždycky zpátky a necháte si tady dvě hodiny, aby to bylo jednodušší.*“ Jenomže jeho vyhodili a já to přežila. V podstatě utahali toho Procházku k smrti.

A v kterém roce jste odcházela na tu průmyslovku?

No na tu průmyslovku? 1952 /1953, ten školní rok. Přišla jsem na průmyslovku a tam bylo tenkrát 101 členů sboru, z toho pět žen a třicet externistů z továrny. Já byla nejmladší. Přišla jsem do kabinetu, tam se žilo v kabinetech, ne ve sborovně, tam jsme se scházeli k sezení a tam seděli pánové ve věku mého otce plus mínus. Přijali mě mezi sebe a to bylo nádherný, nemůžu na to zapomenout.

A tak jsem přišla na odbornou školu, já, která technice nerozumím, já která poznám u auta volant a kapotu, to je vše a nikdy jsem ho neřídila. Ale já tam pronikla do myšlení technika, žáků i kantorů, poznala jsem techniku hmatatelně, já se s ní musela stýkat, pořád. A viděla jsem, že oni mě zkouší. Tam byly třídy, kde byli všichni vyučení, a ti měli technické zkušenosti, a já jim tam něco vykládala z historie a oni mě ořukávali. Vy učíte žáky, ale musíte se učit i od žáků, jinak to nefunguje.

Například: Učila jsem kolonizaci Afriky, mě to bavilo, polovinu francouzskou a polovinu anglickou a s vášní jsem tam vykládala o válce o anglický Súdán, s velikou vášní. Dostala jsem se k tomu, jak bombardovali Káhiru z moře a teď jeden žák se přihlásil, vyučený, a říkal: „*Prosím vás, jak bombardovali?*“ a já v tom zápalu věcí jsem si vzpomněla na bombardování Plzně a málem jsem mu řekla: „*No z letadla, jak jinak.*“ Pak mi došlo, že on to zkoušel, jestli to vím, a já se zarazila a řekla jsem: „*No z moře, z lodi.*“ Zachránila jsem se, poučili mě, že na techniku nemohu zapomínat. Dále, když šlo o technický pojem, tak jsem se vždycky zeptala, jak to řeší technik, že já nevím, já nejsem technik. „*Povězte mi to.*“ Bylo to báječný, pořád na to vzpomínáme, když se potkáme.

Byl tam ing. Závodský, potom byl v akademii věd, Moravák, krasavec, droboučkový člověk, hrozně přísný, učil mechaniku. Všichni se klepali, byl přísný, takový impulzivní, vždycky vylítl na katedru a díval se, jestli někdo neopisuje. Z výšky. Když měl dozor, to byly ještě dozory a žáci museli chodit o přestávkách po chodbách, ve třídě se větralo a kantorů museli dozírat na těch chodbách, tak když měl dozor, tak vždycky přišel ke mně do kabinetu a říkal – nešla byste se mnou, budeme si povídat o smyslu českých dějin. Umíte si představit erudovaného technika dneska, který si s vámi bude o přestávce povídat o smyslu českých dějin, to těžko. Skončil v akademii. To byla úroveň, to tady učilo.

Vídeňský inženýr, tedy ing. Dostál, starší pán, měl vídeňskou techniku za Rakouska. Byl takový korpulentní a říkalo se mu Kapr, prostě měl přezdívku Kapr. Bezvadný pán, uměl to s klukama ohromně, když byly maturitní bály, tak to byl můj tanečník. My jsme tančili valčík, jak známo valčíkář je málokdo, je k tomu třeba, aby byl člověk podstatný. Nezapomenu, jak nám jednou dali vytroubit sólo v Besedě a hráli nám: „Kapr se ve vodě házel, když jsem milou doprovázel.“ Kapr zpíval, jednou rukou mě držel a druhou ruku vzhůru a tancovali jsme sólo v Besedě. Tak to byli mechanici.

Ale to mám celou řadu vzpomínek, nerada bych na někoho zapomněla, bylo to moc hezký, ale taky jsem tam učila s několika svými kantory, kteří učili mě na gymplu. Mašek – matematik, ten učil u nás, když jsme byli v tercii, poprvé přišel k nám do třídy, do tercie dívčího gymnázia, celý červený, rudnul, styděl se. A pak jsme spolu učili na průmyslovce a báječně jsme si rozuměli.

Šváb. Toho já měla na latinu a jednou byl mým třídním myslím. Takže já ho velmi dobře znala a teď jsme spolu učili. Krampol, češtinář, neučil mě, ale učil na gymnáziu a učili jsme pak spolu tady, Helena Tykvartová, provdaná Kunová, na gymnáziu učila češtinu a francouzštinu a teď jsem s ní učila tady, byly jsme pak dobré přítelkyně, až do smrti, s celou rodinou.

Brali tam studenti techniky dějepis vážně?

Bavil je. Já mám celou řadu historiků z průmyslovky. Třeba Havlovič z Klatov. Jeho otec ing. Havlovič se mnou učil na průmyslovce, vynikající pán, potom byl ředitelem večerní školy pro pracující a byl taky inspektorem, ten zachránil lidi, to si neumíte představit. Já to vím. A u něho jsme se scházivali v době normalizace, to já už byla na gymnáziu, ale tam se chodilo pořád. Chodili tam takoví kantoři, kteří byli politicky trochu na okraji. Vždycky ve čtvrtek odpoledne. Tam jsme si povídali, a když přišel Havlovič a řekl: „*Tak musíme do procesu,*“ tak to znamenalo: „*Zmizte, je tady škodná.*“

V kabinetu se mnou byli úžasní pánové. Klepš – historik, dějepis a zeměpis, to byl báječný člověk. Byl Pražák a přišel sem učit po studiích, takový tichý, nenápadný, oni si všichni mysleli, že se s ním dá orat, ale to se pletli, co se přičilo jeho zásadám, nikdy neudělal. My jsme se měli rádi, navštěvovali jsme se, oni neměli se ženou děti. Měl vlastně jen sestru a bratra. Bratr byl knězem u Prahy, sestra žila v Praze. A potom, když už to bylo s ním takové horší, tak hledal pomoc u mě. Umřel a za tři dny umřela jeho žena. Já nemohla sehnat tu sestru, ona byla někde mimo, tak jsem ho pochovávala já. Hledala jsem nějakého žáka, který by mluvil nad hrobem, několik jsem jich našla, ale říkali mi: „*Já nemůžu, já bych brečel.*“ Měli ho rádi. Byl výjimečný, to si neumíte představit. On také učil krátce češtinu v Bulharsku.

A jak k tomu přišel?

To byla nějaká stáž, taková kampaň, aby se vytvářely vztahy mezi námi a Bulhary, já nevím, byl tam rok, učil na gymnáziu, češtinu a dějepis. I jinak byl moc zajímavý. Jel třeba jako penzista do Anglie s cestovní kanceláří a ilegálně odjel do Francie. Jel se

podívat na místo vylodění do Francie. S československým pasem, nemohl se domluvit, ale oni na něho udělali takhle, aby jel. Odvážný...

Druhý pán v kabinetu byl pan Dbalý, bývalý gymnaziální profesor, dějepis a zeměpis, to byla tehdy nejběžnější kombinace s dějepisem. Skončil na průmyslovce, učil tam dějepis a dělal do ekonomie. Na průmyslovce ji právě zaváděli. Dbalý. Také s ním jsme spolu výborně vycházeli, učival na Masarykově gymnáziu.

Potom tam byl Bočan, ekonom, opravdu ekonom. Taky ve věku mého otce, taky báječný kolega. Měli mě tam rádi. Vzpomínám si, jednou na mě bylo vidět, že nejsem zcela v kondici, oni si toho všimli a ptali se: „*Paní kolegyně nepotřebujete jaksi nějakou pomoc?*“ A já povídám: „*Né, né, děkuju.*“ Tehdy nebylo zvykem, že se vařila káva po kabinetech jako dnes, vůbec to nepřipadalo v úvahu. Ale oni, když viděli, že mi není dobře, uvařili mi kávu a obsloužili mě. A já jsem řkala: „*Tak vám pěkně děkuji, pánové, kdypak se mi povede, aby muži ženu obsloužili.*“ A oni na to: „*Víte, my vás nepovažujeme za ženu.*“ A já zas povídám: „*No, pánové, čím jsem si to vysloužila?*“ A oni: „*My vás považujeme za kolegu.*“ A to bylo pro mě to největší vyznamenání. Tak to byl náš vztah.

Pak se změnilo vedení. Když jsem tam přišla, byl ředitelem nějaký ing. Breidel. V životě neučil, ale hlavně nás poučoval, jak to máme dělat, takže si všichni z toho dělali legraci, že v životě nevstoupil do třídy, odmítal to. Potom tam stranicky uklouzl, tak ho poslali pryč, do Škodovky. Zpátky, odkud přišel. Byl nepříjemný, ale musím říct, že nebyl záludný. Já jsem s ním zažila nádhernou záležitost potom později. To on už byl v penzi a dělal průvodce po galerii, kustoda, aby si přivydělal. Já tam často chodila a on ke mně jednou přišel a řekl mi: „*Prosím Vás, odpusťte mi, jestli jsem byl na vás někdy nespravedlivý nebo zlý, odpusťte mi, já jsem byl blázen a teprve později jsem si to uvědomil.*“ Říkávám to často svým kolegům a zjistila jsem, že se takhle omluvil ještě jednomu, to málokdo udělá, to je třeba respektovat, že se omluvil. Potom taky za mnou chodil s papírkem na gympl a říkal: „*Prosím vás, koukněte se na něho, on to má blbý kádrově.*“ Cítil, že třeba někomu ublížil a chtěl to odčinit. To je třeba vědět o něm, a tak na něho myslet, já kdykoliv jsem na sezení s třídami, které ho ještě zažily, tak jim to říkám, protože umřu a oni budou žít dýl a mají to vědět.

No takže potom přišel Procházka coby ředitel. To byl vynikající člověk, vynikající. Pocházel z velmi těžkých poměrů, ano?, tím se dostal ke straně. Ale byl to kultivovaný člověk, uměl učit, rozuměl škole, staral se o žáky, ohromně. A když došlo k událostem roku 1968, tak to byla rána a on se prudce otočil na druhou stranu a velmi se zúčastnil dění, zejména u rozhlasu, protože tam chodili naši žáci. On tam okamžitě šel, aby věděl, co tam dělají, aby se něco nestalo. Já vím, jak organizoval pochod našich studentů do Prahy. Studenti šli pěšky z Plzně do Prahy, on jel za nimi autem, kdyby se něco stalo, aby tam byl jako ředitel. Výborný chlap, potom mu to tedy odvedli, vyhodili ho z ředitelování a ze školy vůbec, do Škodovky. Zakázali mu styk s mládeží a velmi, velmi ho pronásledovali. On se rozstonal a umřel.

Takže Procházku vylikvidovali. Ale ještě předtím, v roce 1967, nebo 1966, nevím přesně, nás ředitelka tehdejšího gymnázia v ulici Pionýrů požádala o rozšířenou jazykovou výuku. Místo dvou hodin – pět hodin jazyka, ano?, a jeden předmět vyučovat v cizím jazyce. Rozhodla se pro dějepis, ten měl dvě hodiny a přidali se mu dvě hodiny v jazyce, takže měl čtyři hodiny. Proto se tam odchovávali historici. Učit dvě hodiny dějepis a učit čtyři hodiny dějepis, to je rozdíl. To je jedno, jak ho učíte, i třeba vybrané kapitoly v nějakém jazyce, ale je to historie, ano?, proto ty výsledky byly. A maturitní písemka na 5 stránek s tématem historickým, nemusel si to každý vybrat, ale vybírali si to, například dnešní předseda trestního soudu Milan Suk.

Váš žák.

Ano. Můj žák. Vybral si otevření druhé fronty. Za socialismu, prosím.

Ale to jste tam ještě nebyla, když to ředitelka Pánková otevřela.

Ne, ona to dostala za úkol a potřebovala kantory s aprobační jazyk a dějepis. To jsem byla já, tak mě řekla. Měla Kozákovou, angličtina – dějepis. Neměla zatím němčináře, pak sehnala profesorku Hrbtickou. A chtěla tu franštinu, tak se na mě obrátila, já jsem jí ale řekla, že já mám na gymnáziu dceru, nepůjdu k vám, dokud tu bude studovat. Ona to respektovala, ale řekla, jestli bych tam začala učit. Tak jsem řekla, proč ne, když to ředitel Procházka, dovolí. Procházka to dovolil, takže já tam externě chodila učit do jedné třídy. Udělali mi vhodný rozvrh. Ale dcera skončila, ředitelka mi

dala nůž na krk, jestli tedy přejdu, nebo ne. Mně se nechtělo, protože pod tím Procházkou se nádherně učilo. Já tam dělala řadu aktivit, takových všelijakých, zajímavých, které bavily i mě. Například když mě Procházka pověřil, bylo komické, že právě mě, abych zorganizovala celostátní středoškolské soutěžní hry v branné přípravě. To jsem organizovala já, prosím. Udělali jsme návrh na pohár, navrhli ho žáci, namalovali a potom udělali z porcelánu. Mám ho v Zelenej, ano, porcelánový pohár. Takovýhle věci jsme dělali, jezdili jsme do Národního divadla, s každou třídou, kde jsem učila dějepis. Jezdila jsem s nimi v prvním a druhém ročníku, celkem dvakrát, do Prahy. Jednou určitou část Prahy a Národní divadlo a podruhé jinou část Prahy, muzeum nějaké a Smetanovo divadlo nebo Tylovo divadlo, ano?, aby to poznali. Měli jsme dokonce legitimaci stálého abonenta jako škola, dostávali jsme slevy, ano?, a také jsme se dostali, na co jsme chtěli, i v Národním divadle. Byli jsme i na Pražském jaru, představte si, že jsem si mohla dovolit jít se třídou na Pražské jaro, dneska je to nemyslitelné. Dnes lístek stojí 3 000 Kč, plus cesta do Prahy. Takže já jsem tam měla možnosti. U Procházký jsem prosadila nepovinný cizí jazyk, považte, na průmyslovce, angličtinu, francouzštinu, němčinu. Začala jsem tam učit francouzštinu a udrželo se to. Ke všemu otevíral dveře ten Procházka, tak jsem si řekla, nepůjdu do neznáma. Ale Pánková mi dala nůž na krk. A bylo to dobře. Já myslím, že jsem vám už říkala, že na průmyslovce po srpnu 1968 začala vznikat levice ve školství v Plzni. Říkala jsem to?

Neříkala.

Tak to je kapitola sama pro sebe. Já to zažila, já to viděla. V tu dobu jsem si řekla, zmiz včas. Oni po mně šli i na gymnáziu, ale přece jen jsem se jim bezprostředně vyhnula. Tohle je třeba pak ještě říct a kdo se na tom podílel. Na průmyslovce se totiž vytvořilo tzv. „zdravé jádro strany“. Scházeli se každý týden. My jsme se zase scházeli u Havloviče a kecali jsme a pozorovali jsme to. Oni se scházeli v ředitelně a tam to dirigovala jakási Šnebergerová, sekretářka ředitele, organizovala a oni rozhodovali, koho vyhodí. Nejenom z průmyslovky, ale z celé Plzně, z kantorů. Byla to jakási prověřovací komise, kdo může a nemůže učit, neoficiální. Ale vyhodili je pak oficiálně. Já ty lidi znám, které vyhodili, a vím, jak to s nimi dopadlo. Tak to bylo

„zdravé jádro strany“, které se tam vytvořilo. Zajímavé bylo, jak se lidi snažili do toho „zdravého jádra strany“ dostat, aby měli vliv.

Paní profesorko, kdy jste na gymnáziu končila?

Do penze jsem odešla v roce 1981, ve věku 55 let, dneska je mi 90 a ještě učím. Konec.

Paní profesorko, velmi děkuji za povídání a těším se na pokračování.

Obr. 1: Danuše Bělohlávková na zahradě své chalupy v Zelené Lhotě na Šumavě dne 1. července 2016. Foto: Naděžda Morávková, 1. 7. 2016.